

Article Arrival : 31/05/2020

Published : 20.07.2020

Doi Number <http://dx.doi.org/10.26449/sss.2458>Reference Ölmöz, F.N., Sema, E., Kılıçarslan, H. & Şahin, C. (2020). "Türkocağı Desenli Özbağ Halıları" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:6, Issue: 66; pp:3259-3269.

TÜRKOCAĞI DESENLI ÖZBAĞ HALILARI ¹

Ozbag Carpets With Turkocagi Pattern ²

Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Neşet Ertaş Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü, Kırşehir/Türkiye.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2764-4514>

Prof. Dr. Sema ETİKAN

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Neşet Ertaş Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü, Kırşehir/Türkiye.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5347-200X>

Doç. Hande KILIÇARSLAN

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Neşet Ertaş Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü, Kırşehir/Türkiye.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9332-4730>

Öğr.Gör. Cenk ŞAHİN

Öğr.Gör., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Neşet Ertaş Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü, Kırşehir/Türkiye.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2447-4000>

ÖZET

Özbağ, Kırşehir'in merkez ilçesine bağlı, Ankara-Kayseri Karayolu üzerinde, kent merkezine 8 km uzaklıkta bir kasabadır. Kırşehir ili Özbağ halıları, tarihsel bir süreçte gelişen, köklü bir dokumacılık altyapısının bulunduğu toprakların, somut olmayan kültürel mirasıdır. Özbağ halıları dokunduğu desenin adıyla anılmaktadır. Yörede geleneksel olarak dokunan halı desenlerinden biri de bu çalışmanın konusunu oluşturan Türkocağı desenli Özbağ halılarıdır. Özbağ'da halıcılık 17. yüzyıldan itibaren gelişmeye başlamıştır. Türkocağı desenli halılar 20. yüzyılda ortaya çıkmış, yöreye özgü nitelikler kazandırılmaya çalışılmıştır. Türkiye'nin en eski ve büyük sivil toplum kuruluşu olan Türk Ocakları tarafından, 1925-1927 yılları arasında, Kırşehir şubesinde, halı dokumacılığı kursları açılmıştır. Halı desenleri bu kurslarda tasarlanarak ilk kez Türkocağı deseni adı ile dokutturulmuştur. Türkocağı topu günümüzde Özbağ'da çok bilinen bir desen adıdır. Çalışmanın amacı, Özbağ kasabasında eskiden dokumacılığı yapılan ve günümüzde sadece kullanılan ya da eski örneklerde kalmış olan Türkocağı desenli Özbağ halılarının özgün renk, desen, motif özellikleri ile teknolojik özelliklerini belirlemektir. Çalışma daha önce Özbağ halılarının makale bütünlüğünde ele alınmamış ve incelenmemiş olması açısından özgün değere sahiptir. Yörede Türkocağı desenli 16 adet halı bulunmuş ve makale kapsamında bunlardan 5'i incelenmiştir. Sonuç olarak kendine özgü teknik özellikleri bulunan halılar, düğüm sayısı açısından ince kaliteli halı sınıfına girmektedir. Renk sayıları 12 ile 19 arasında değişmektedir. Tek toplu ve üç

ABSTRACT

Özbağ is a town in the central district of Kırşehir, on the Ankara-Kayseri Highway, 8 km away from the city center. Kırşehir province Özbağ carpets are the intangible cultural heritage of the lands that have developed in a historical process and have a deep-rooted weaving infrastructure. Özbağ carpets are known by the name of the pattern it weaves. One of the traditionally woven carpet patterns in the region is the Özbağ carpets with Türkocağı pattern, which are the subject of this study. Carpet weaving started to develop in Özbağ since the 17th century. Türkocağı patterned carpets appeared in the 20th century and it was tried to gain local characteristics. Carpet weaving courses were opened by Kırşehir branch of Türk Ocakları that Turkey's oldest and largest non-governmental organization, between the years 1925-1927. Carpet patterns were designed in these courses and weaved for the first time under the name of Türkocağı pattern. The medallion called Türkocağı is a pattern name that is well known in Özbağ today. The aim of the study is to determine the original color, pattern, motif features and technological properties of the Türkocağı patterned Özbağ carpets, which were formerly weaved in Özbağ town and used only today or remained in old samples. The study has a unique value in terms of the fact that Özbağ carpets have not been handled and examined in the integrity of the article. In the region, 16 carpets with Türkocağı pattern were found and 5 of them were examined within the scope of the article. As a result, carpets that have their own technical characteristics are classified as fine quality carpets in terms of number of knots.

¹ Bu çalışma Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi Tarafından Desteklenmiştir. Proje Numarası: GSF.A3.17.001, Proje Adı: Özbağ Kirkitli Dokumaları

² This work was supported by Kırşehir Ahi Evran University Scientific Research Projects Coordination Unit. Project Number: GSF.A3.17.001, Project Name: Combed Weavings of Özbağ

toplu halılar namazlağa, duvar veya sedir halısı olarak dokunmaktadır. Halılar ayak, sandık, kenar suyu ve top adlı bölümlerden oluşmaktadır. Türkocağı adlı desen düzenleyimi bitkisel motiflerden meydana gelmektedir. Halı desenlerinde kullanılan motifler klasik Türk tezyini sanatlarında kullanılan motiflerdir.

Anahtar Kelimeler: Halı, Özbağ, Türkocağı, Kırşehir, Seccade

Color numbers range from 12 to 19. Single and triple carpets are woven into prayer as wall or cedar carpets. The carpets are made up of sections named foot, chest, edge water and ball. The pattern composition called Türkocağı consists of floral motifs. The motifs used in carpet patterns are the motifs used in classical Turkish decoration arts.

Key Words: Carpet, Özbağ, Türkocağı, Kırşehir, Prayer rug.

1. GİRİŞ

Kırşehir'de el ve ev sanatı olarak halıcılık köklü bir geçmişe sahiptir. Kırşehir yöresi Anadolu Türk halı sanatı tarihinde Kırşehir seccadeleri ve Mucur seccadeleri ile tanınan bir yöredir. Kırşehir halıları, kırmızı zemin rengi olmak üzere, mavi, lacivert, kahverengi, sarı, yeşil ve beyaz renkli, Türk düğümü ile dokunan, atkı, çözgü ve ilme iplikleri yün olan, önemli müze ve koleksiyonlarda yer alan değerli halılardır. Kırşehir'de halı dokuma geleneği günümüzde devam etmemektedir. Bu nedenle, tamamen kaybolmadan, ulaşılabilen eski halı örneklerinin incelenmesi, belgelenmesi ve gerekirse koruma altına alınması önemlidir. Kırşehir halıları içerisinde Özbağ halılarının ayrı bir yeri vardır.

Özbağ, Kırşehir'in merkez ilçesine bağlı, Ankara-Kayseri Karayolu üzerinde, kent merkezine 8 km uzaklıkta, 1043 m rakımlı bir kasabadır. Özbağ, Keçi Kalesi ile Hamur Dağı'nın eteklerinde, Kılıçözü deresinin iki yakasında 8-10 km boyunca uzanır. Günümüzde neredeyse Kırşehir il merkezi ile birleşmiş durumda olan Özbağ beldesinin, 2019 - 2020 yılı sayımlarına göre nüfusu 3.301'dir. 1959'da Belde olan Özbağ, Kırşehir Merkez ilçeye bağlı, Helvacılar (Saraylar), Kışlapınar (Erevik), Örcün, Karşıyaka (Abitler), Kızılca (Kızılcaaköy), Kötoba (Kötüoba) ve Yenimahalle'den oluşan bir kasabadır. Kasaba halkı işsizlik vb. nedenlerden dolayı özellikle Ankara, Kayseri, İstanbul, İzmir ve Antalya illeri ile Avrupa ülkelerine sürekli göç vermektedirler. Kasaba içerisinden geçen Kılıçözü deresi ve sulama kanalı ile yapılan sulu tarımla halkın kendi ihtiyacı için bağ ve bahçelerinde yetiştirdiği meyve-sebze ve kavak ağacı dışında, Özbağ'da tarımla uğraşılmamaktadır. Sulak yerleşim yeri olması nedeni ile Kırşehir'in mesire ve dinlenme yeri olarak ün yapmıştır. Eski konut mimarisini günümüzde de yaşatan Özbağ, geniş ve kapalı avlulu kerpiç evleri ile dikkat çeker. Kırşehir-Kırıkkale ve Kırşehir- Kayseri illerini birbirine bağlayan Karayolunun içinden geçmesi, kasabayı son derece hareketli bir konuma getirmiştir (<http://www.ozbag.bel.tr/ozbag/13.06.2019>).

Özbağ'da halıcılık 17. yy'dan itibaren gelişmeye başlamıştır. Özbağ'da halıcılığın başlangıcı tam olarak bilinmemekle birlikte Orta Asya'dan gelip bölgeye yerleşen Türklere dayanmaktadır. Anadolu Selçukluları (1060-1308) ve onlardan daha sonra dalgalar halinde Anadolu'ya gelen Türklerden bazıları Kırşehir'in çevresindeki köylere yerleşerek kendi el sanatlarından olan halıcılığı da beraberlerinde getirmişlerdir (Anonim, 1959: 13).

Yurdakul (1962: 22), anılarını anlattığı kitabında 1909 yılında maddi durumu bozulduğu için evindeki değerli eşyaları satmak zorunda kaldığını belirtmiş ve bu eşyalar arasında el dokuması halı ve kilimleri de saymıştır. Yazar, 1915 yılında, bir çift Kırşehir seccadesinin kendisinden rüşvet olarak istendiğinden söz etmektedir. Yazarın anılarında belirttiği bu durumdan, 1900'lü yılların ilk yarısında Kırşehir halı ve kilimlerinin maddi olarak oldukça yüksek fiyatlara alıcı bulduğu anlaşılmaktadır.

19. yüzyılda ülkemizin çeşitli halıcılık bölgelerinde tamamı ihraç edilmek üzere halı dokutturan İngiliz şirketleri Kırşehir'de de halı dokutturmışlardır. Bu nedenle Kırşehir halılarının 19. yüzyıl öncesindeki örnekleri, doğal boyalı ve tamamı yün malzeme ile dokunurken yakın tarihli halılarda sentetik boyalı yün ilme ve pamuk iplik yaygınlaşmıştır. 1950'li yıllarda Kırşehir ve çevresi, Merkez ilçede, Erevik, Kızılcaaköy, Helvacılar ile Örcün köylerinde ve Mucurda üretim olmak üzere üç farklı üretim bölgesine ayrılmış durumdaydı. Her bölgede kendine özgü boyut, desen gibi özyapısal nitelikler gözlenmekteydi (Anonim, 1959:18; Deniz, 2000: 135, 136).

Özbağ halılarını Kırşehir halılarından farklı bir sınıflandırmada incelemek gerekmektedir. Kırşehir halıları 1950'li yıllara kadar başta seccade olmak üzere, karyola halısı, sedir halısı, namazlık halısı boyutlarında dokunmuştur. Özbağ halılarında ise bunlardan farklı olarak seccade boyutunda halı dokumalara az rastlanır. Geleneksel Özbağ halılarından günümüze kalan örnekler genellikle yastık, minder, duvar ve namazlağa halılarıdır. Buna ek olarak Özbağ halıları yakın tarihli halılar olduklarından atkı ve çözgü ipliklerinin pamuk, ilme ipliklerinin yün olması da eski Kırşehir halılarından farklı yönüdür. 1960'lı yıllardan itibaren Almanya'ya göç vermeye başlayan yörede halı dokumacılığı bırakılmaya başlanmıştır. Yirminci yüzyılda

Özbağ Kırşehir halılarının dokunduğu tek yer görünümündedir. Ancak halılar İngiliz şirketinin ortaya çıkardığı halı desenleri ve pamuk malzemeyle dokunan halılardır.

Bu çalışmanın konusu Türkocağı desenli Özbağ halıdır. Çalışmanın amacı, Özbağ kasabasında eskiden dokumacılığı yapılan ve günümüzde sadece kullanılan ya da eski örneklerde kalmış olan Türkocağı desenli Özbağ halılarının özgün renk, desen, motif özellikleri ile teknolojik özelliklerini belirlemektir. Çalışma daha önce Özbağ halılarının makale bütünlüğünde ele alınmamış ve incelenmemiş olması açısından özgün değere sahiptir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma Merkez ilçeye bağlı Özbağ Kasabasının Örcün, Helvacılar, Kızılcaköy ve Erevik mahallelerinde yürütülmüştür. Ayrıca Merkez ilçede camiler, halıcılar, özel koleksiyon sahiplerinde bulunan 16 adet Türkocağı desenli proje kapsamında incelenmiştir. Bunlardan birbirinden farklı özellik gösteren beşine makalede yer verilmiştir. Halıların en-boy ölçüleri, boy/en oranları, yüzey alanları, düğüm biçimleri, saçak uzunlukları, toprakçalık (kilim örgü) enleri, 10 cm en ve boydaki düğüm sayıları, 10 dm²'deki düğüm sayıları, toplam ve m² ağırlıkları, kıyı örgü (etlik) uzunlukları, atkı sayıları ölçüm ve hesaplama yoluyla belirlenmiştir. Görsel ve düzlemsel çözümlenmeleri, dokumaların önünden ve sırtından çekilen genel ve ayrıntı fotoğrafları üzerinden, desenin ana çizgilerini gösteren düzenlemeler (desen yüzey şeması) oluşturulup, desenleri çizilmiştir.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

1930'lu yıllara kadar gelen Kırşehir halılarında kullanılan karakteristik renklerin kırmızı, yeşil ve krem rengi olduğu belirtilmektedir (Dirik, 1938: 89). Kırşehir halılarında kullanılan renkler halıların ticari bir ürüne evrilmesinden sonra tüccarların istekleri doğrultusunda şekillenmiştir. Tüccar da en çok rağbet gören renkleri dokutma yoluna gittiğinden zamanla Kırşehir halılarına değişik renkler girmiştir. İngiltere'ye ihraç edilecek halılarda açık renkler, Amerika'ya gidecek halılarda pembe, koyu lacivert, mavi, koyu kahverengi renkler, Alman piyasası için donuk ve mat olmak üzere, kırmızı, çilek rengine yakın vişneçürüğü, camgöbeği mavi, açık mavi, koyu mavi renkler ortaya çıkmıştır (Dirik, 1938: 51). Deniz (1984: 25), Kırşehir halılarının 17-18. yy'dan günümüze kalan örneklerinde kırmızı, mavi, kahverengi, sarı, yeşil ve beyaz tonlarının kullanıldığını belirtmektedir. Özbağ halılarında günümüzde en fazla kırmızı (%100), beyaz (99,4), siyah (%98,9), boz (%97,8), yeşil (%91, 1), tetir (%91, 1), pembe (%90,5) ve kahverengi (%85,0) renkler kullanıldığı belirlenmiştir. Özyapısal nitelik olan kırmızı zemin rengi yerini tetir denilen açık kırmızı kahve, açık mavi hatta siyaha bırakmıştır. Köşe göbekli olan geleneksel desen yüzey şeması içerisinde raport desenli halılar girmiştir.

Anadolu halılarında desenler dokundukları yöreye, köy, kasaba ve şehirlere göre değişir. Her köyün ve kasabanın ayrı bir deseni vardır. Dirik (1938: 62), Kırşehir halılarının geniş kenar suyunda kullanılan motiflerin bitkisel motifler olduğunu belirtmiştir. Deniz (1985: 21) Kırşehir'de halının desene bakmadan ezber veya önceden dokunmuş bir halıya bakarak dokunduğunu ifade etmiştir. Özbağ'da bu halılara model halı denir. Model halı üzerinde birçok halı motifi bulunur. Bu halılar komşular arasında değiş tokuş yapılarak herkes tarafından kullanılır.

Türkocağı desenli halılar yirminci yüzyılda ortaya çıkmış, yöreye özgü nitelikler kazandırılmaya çalışılmış halılarından. Türkiye'nin en eski ve büyük sivil toplum kuruluşu olan Türk Ocakları 1925-1927 yılları arasında Kırşehir şubesinde halı dokumacılığı kursları açmıştır. Bu kurslarda tasarlanarak *Türkocağı* deseni adı ile ilk kez dokutulan halılardır (Anonim, 1959:15). Türkocağı günümüzde Özbağ'da çok bilinen bir desen adıdır. Yörede dokunana Türkocağı topu adlı göbek düzenleyimi birbirine benzer motiflerden meydana gelmektedir. Ancak dar ve enli kenar suları düzenleyimleri hepsinde farklı motiflerle oluşturulmuştur. Yörede Türkocağı desenli 16 adet halı bulunmuş ve makale kapsamında bunlardan 6'sı incelenmiştir. Bulunan halıların top sayısına göre tek toplu ve üç toplu olarak isimlendirildikleri görülmüştür. Üç toplu olanlara beş arşınlık halı da denilmektedir. Tek toplu ve üç toplu halılar duvar veya sedir halısı olarak dokunmuştur.

Birinci örnek; Özbağ Kızılcık mahallesinde bulunan duvar halısıdır. Üç toplu Türkocağı adı verilen halı 1968 yılında model halıya bakılarak dokunmuştur. Duvar halısı olduğu için halının sırtında eşit aralıklarla sıralanmış, kumaştan elde dikilmiş, sekiz adet, asma yerleri vardır. Halının boyutları 119x362 cm, alanı 4,3 m²'dir. Halının ağırlığı 10,3 kg olup m² ağırlığı 2,33 kg'dır. Türk düğümüyle dokunmuş olan halının 10 cm en ve boydaki düğüm sayısı 30x30'dur. Halıda çiti örgü yoktur, hav boyu 1,0 cm, etlik uzunluğu 0,8

cm'dir. Etlik yeşil renkli yün ilme ipliyle sarma etlik tekniğiyle örülmüştür. Kilim örgü eni üst ve alt uçta 4,5 cm, saçak uzunluğu üst uçta yer yer kesik ve örülü 4 cm, alt uçta sağlam ve örülü 4 cm'dir. Halının çözgü ipe pamuk, atkı ipe kırmızıya boyalı pamuk ve ilme ipe yündür (Şekil 1).

Şekil 1. Kızılca mahallesinde dokunmuş Türkocağı toplu duvar halısı: a: Genel görünümü, b: Desen çizimi, c: Yüzey şeması (GSF.A3.17.001 Nolu Proje Arşivi)

Halının renklerine bakıldığında zemin rengi kırmızı olup 12 farkı renk kullanıldığı belirlenmiştir. Bunlar, açık yeşil, kırmızı, sarı, yeşil, boz, kahverengi, siyah, pembe, mavi, beyaz, tetir, mor renklerdir.

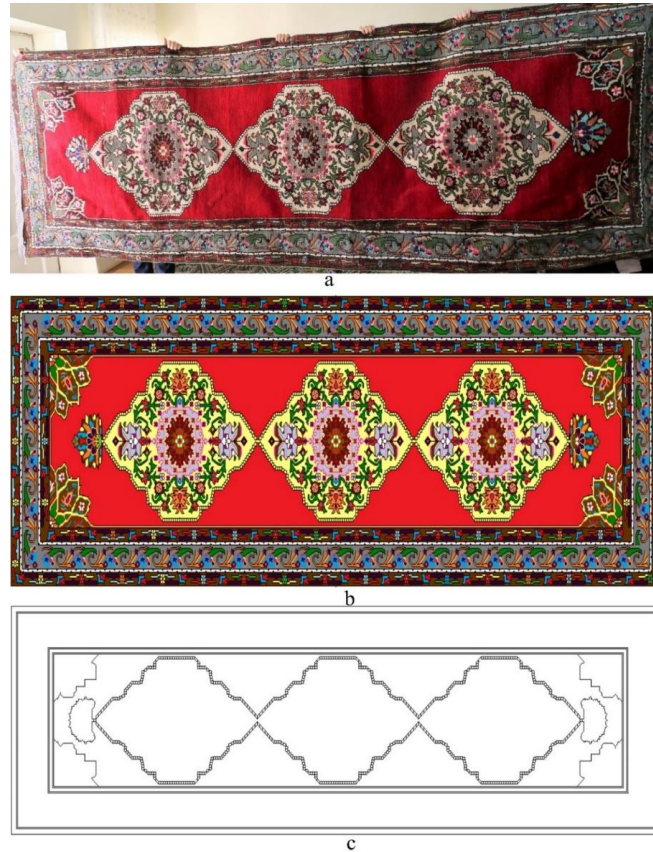
Halı deseninin yüzey şeması köşe göbeklidir. Halı deseni, dar ve enli kenar suyu, mehrap ve top olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Halıda dört kenar suyu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi halıyı dört taraftan kuşatan dış dar kenar suyudur. Dış dar kenar suyunda; çevresi tek sıra siyah bir çizgiyle sarılmış, kahverengi zemin üzerine, üsluplaştırılmış gonca gül motifleri, aralıklı tekrar ilkesiyle uygulanmıştır. Aynı daldan fişkiran ve zıt yönler bakan bir çift goncagül betisi kullanılmıştır. Goncagül motifleri, tabla, çanak yaprak ve taç yapraklardan oluşmakta olup $\frac{1}{2}$ simetriktir. Çiçek tablası ve çanak yapraklar aynı renk, taç yapraklar her motif çiftinde farklı renklerde uygulanmıştır. Bu motife yörede *cüçüklü su* denilmektedir. Yörede daha önce yapılan çalışmalarda görülmüş bir motiftir. Deniz (1984: 27) bu motifi *gelin ağlatan* adıyla tanıtmıştır. İkincisi, dar kenar suyu olup çevresi tek sıra siyah bir çizgiyle sarılmış, üç sıra beyaz suyolu motifinden oluşmuştur. Üçüncüsü, desenin temel, enli bir kenar suyudur. Bu enli kenar suyunda; çevresi yine tek sıra siyah bir çizgiyle sarılmış, boz renkli zemin üzerine, üsluplaştırılmış lale ve karanfil motifleri, basit düzenli tekrar ilkesiyle uygulanmıştır. Yörede bu kenar suyuna *gavur suyu* adı verildiği öğrenilmiştir. Söz konusu motif düzenlemesi yörede daha önce yapılan çalışmalarda görülmüş bir düzenlemedir. Vahapoğlu, (2014: 65, 67) ve Deniz (2000: 35), aynı motif düzenlemesine Lâdik gülü adı verildiğini belirtmişlerdir. Dördüncüsü, dar kenar suyu olup çevresi tek sıra siyah bir çizgiyle sarılmış ve enli kenar suyunu içten kuşatmaktadır. Kahverengi zemin üzerine yaprak motifleri sürekli dalgalı tekrar ilkesiyle uygulanmıştır. Bu motif yörede daha önce yapılan çalışmalarda görülmüş bir motiftir. Deniz (1984: 26) bu motifle yapılmış dar kenar suyunun adının *zikzaklı su* olduğunu belirtmiştir.

Kenar suyunun çevrelediği orta alanda, köşelere yörede *mehrap* denilmektedir. Bir göbek motifinin $\frac{1}{4}$ 'i halının dört köşesine mehrap olarak yerleştirilmiştir. Mehrap içi, hatayı, yaprak, goncagül, penç motiflerinin beraberce kullanıldığı bir düzenleme sahiptir. Mehrabın kenarı açık yeşil ve tek sıra kahverengi, çift sıra hardal rengi çizgili, gülün dikenli biçiminde bir kuşakla çevrelenmiştir. Mehrabın bitiş noktasındaki, iri, yarım hatayı motifleri kuşağın dışında bırakılmıştır.

Dört köşenin merkezinde başka bir deyişle, halının orta alanında göbek yer almakta ve yörede göbeğe *top* denilmektedir. Türkocağı denilen bu göbek düzenleyimi; boz zemin üzerine yerleştirilmiş, salbekli şemse formundadır. İçten dışa doğru betimleyecek olursak; tek sıra tetir renkli çizgiyle sarılı, kenarları kıvrımlı, kırmızı bir dairenin merkezinde, tek sıra siyah renkli çizgiyle sarılı, somon, cengari ve beyaz taç yaprakları, bordo renkli tepeciği olan, iri bir penç motifi vardır. Bu kırmızı dairenin çevresi, siyah zeminli, kıvrımlı kenarlı bir çember içerisinde, tek sıra mavi renk çizgiyle sarılı, pembe renkli küçük mine çiçeklerinden yapılmış bir taç ile kuşatılmıştır. Tacın dış kenarını, ritmik aralıklarla yerleştirilmiş, üç yapraklı küçük beyaz çiçekler süslemektedir.

Bu alanı takip eden kısım çember ve daire formlarından sıyrılarak şemse formuna doğru evrilen, halının uzunluğu boyunca bir açılım sergiler. İşte temel göbek motifi boz renkli zemine sahip olan bu alandır. Boz renkli zeminde hatayi, penç, yaprak, dal ve gonca güllerden oluşan çelenk formundaki bir düzenleyim egemendir. Şemsenin dış kenarı, siyah beyaz zencerek görünümünde bir çerçeve ile kuşatılmıştır. Şemse biçimi, halının merkezinden enine doğru yayılmış yuvarlak hatlar köşeli bir biçime dönüşmüştür. Göbeğin alt ve üst ucunda *tuğ* denilen, beyaz zeminli iri hatayi motiflerinden oluşan salbekler yer almaktadır. Yörede bu tuğa *Türkocağı tuğu* adı verilmektedir.

İkinci örnek Özbağ Helvacılar mahallesinde bulunan duvar halısıdır. Üç toplu Türkocağı adı verilen halı 1958 yılında model halıya bakılarak dokunmuştur. Asma yerleri kopartılmıştır. Halının boyutları 126x358 cm, alanı 4,5 m²'dir. Halının ağırlığı 11,45 kg olup m² ağırlığı 2,54 kg'dır. Türk düğümüyle dokunmuş olan halının 10 cm en ve boydaki düğüm sayısı 40x40'dır. Halıda çiti örgü yoktur, hav boyu 0,7 cm, etlik uzunluğu 0,8 cm'dir. Etlik yeşil renkli yün ilme ipliyle sarma etlik tekniğiyle örülmüştür. Kilim örgü eni üst ve alt uçta 4 cm'dir. Saçak durumu alt uçta ve üst uçta kumaş geçirilerek dikilmiştir. Halının çözgü ipi yün, atkı ipi kırmızıya boyalı yün ve ilme ipi yündür (Şekil 2).

Şekil 2. Helvacılar mahallesinde dokunmuş Türkocağı toplu duvar halısı: a: Genel görünümü, b: Desen çizimi, c: Yüzey şeması (GSF.A3.17.001 Nolu Proje Arşivi)

Halının renklerine bakıldığında zemin rengi kırmızı olup 12 farkı renk kullanıldığı belirlenmiştir. Bunlar, kırmızı, boz, kahverengi, siyah, pembe, mavi, beyaz, açık tetir, açık yeşil, bordo, pembe, mor renklerdir.

Halı deseninin yüzey şeması köşe göbeklidir. Halıda üç kenar suyu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi halıyı dört taraftan kuşatan dış dar kenar suyudur. Dış dar kenar suyunda; çevresi tek sıra siyah bir çizgiyle

sarılmış, kahverengi zemin üzerine, üsluplaştırılmış dal, yaprak, gonca gül ve penç motifleri, aralıklı tekrar ilkesiyle uygulanmıştır. Yörede daha önce yapılan çalışmalarda görülmemiş bir motiftir. İkincisi desenin temel, enli bir kenar suyudur. Bu enli kenar suyunu, çevresi tek sıra siyah bir çizgiyle sarılmış, üç sıra beyaz suyolundan oluşan sedef iki yandan kuşatmaktadır. Boz renkli zemin üzerine, bir dalda betimlenen üsluplaştırılmış penç, goncagül, ve hançer yaprak motifleri basit düzenli tekrar ilkesiyle uygulanmıştır. Yörede bu kenar suyuna *kaneviçeli su* adı verildiği öğrenilmiştir. Söz konusu motif düzenlemesi yörede daha önce yapılan çalışmalarda görülmüş bir düzenlemedir. Vahaboğlu (2014: 45, 187, 259) bu motifi yaprak ve çiçek motifi olarak adlandırmıştır. Üçüncüsü, dar kenar suyu olup birinci ile aynıdır.

Mehrap bölümünün düzenleyimi halıdan halıya değişmektedir. Bu örnekte yuvarlak bir göbek motifinin $\frac{1}{4}$ 'i halının dört köşesine mehrap olarak yerleştirilmiştir. Mehrap içi, hatayi, yaprak, goncagül, penç motiflerinin beraberce kullanıldığı bir düzenleyime sahiptir. Mehrapın kenarı tek sıra siyah, çift sıra açık tetir rengi çizgili, gülün dikenini biçiminde bir kuşakla çevrelenmiştir.

Halının orta alanında yer alan ve Türkocağı topu denilen bu göbek düzenleyimi; açık tetir zemin üzerine yerleştirilmiş, salbekli şemse formundadır. İçten dışa doğru betimleyecek olursak; tek sıra beyaz renkli çizgiyle sarılı, kenarları kıvrımlı, bordo bir dairenin merkezinde, tek sıra yeşil renkli çizgiyle sarılı, kırmızı, beyaz ve siyah taç yaprakları, pembe renkli tepeciği olan, iri bir penç motifi vardır. Bu bordo dairenin çevresi, boz zeminli, kıvrımlı kenarlı bir çember içerisinde, tek sıra somon çizgiyle sarılı, bordo renkli çiçeklerden bir taçla kuşatılmıştır. Tacın dış kenarını, ritmik aralıklarla yerleştirilmiş, dışı tek sıra pembe çizgiyle sarılı, üç yapraklı küçük mor renkli çiçekler süslemektedir.

Bu alanı takip eden kısım çember ve daire formlarından sıyrılarak şemse formuna doğru evrilen, halının uzunluğu boyunca bir açılım sergiler. İşte temel göbek motifi açık tetir renkli zemine sahip olan bu alandır. Bu zeminde karşılıklı iki iri hatayi, küçük hatayiler, penç, yaprak, dal ve gonca güllerden oluşan çelenk formundaki bir düzenleyim egemendir. Şemsenin dış kenarı, siyah beyaz zencerek görünümünde bir çerçeve ile kuşatılmıştır. Şemse biçimi, halının merkezinden enine doğru yayılmış yuvarlak hatlar köşeli bir biçime dönüşmüştür. Göbeğin alt ve üst ucunda *tuğ* denilen, beyaz zeminli pembe, mavi, mor taç yapraklı iri hatayi motiflerinden oluşan salbekler yer almaktadır. Yörede bu tuğa *Türkocağı tuğu* adı verilmektedir.

Üçüncü örnek Özbağ Örcün mahallesinde bulunan namazlağa halısıdır. Tek toplu Türkocağı adı verilen halı 1958 yılında model halıya bakılarak dokunmuştur. Az kullanılmış bir örnektir. Halının boyutları 76x198 cm, alanı 1,5 m²'dir. Halının ağırlığı 3,875 kg olup m² ağırlığı 2,58 kg'dır. Türk düğümüyle dokunmuş olan halının 10 cm en ve boydaki düğüm sayısı 40x40'dır. Halıda çiti örgü yoktur, hav boyu 1 cm, etlik uzunluğu 0,5 cm'dir. Etlik yeşil renkli yün ilme ipiyle sarma etlik tekniğiyle örülmüştür. Kilim örgü eni üst uçta 9 cm ve alt uçta 11 cm'dir. Saçak durumu sağlam ve açık olup alt uçta 3,5 cm ve üst uçta 6 cm'dir. Halının çözüğü ipi pamuk, atkı ipi kırmızıya boyalı pamuk ve ilme ipi yündür (Şekil 3).

Şekil 3. Örcün mahallesinde dokunmuş tek toplu namazlağa: a: Genel görünümü, b: Desen çizimi, c: Yüzey şeması (GSF.A3.17.001 Nolu Proje Arşivi)

Halının renklerine bakıldığında zemin rengi kırmızı olup 14 farkı renk kullanıldığı belirlenmiştir. Bunlar, cengâri (camgöbeğine verilen ad), kara kırbız (bordo, vişneçürüğü veya koyu kırmızıya verilen ad), boz, kahverengi, siyah, pembe, turuncu, mavi, açık mavi, tetir, beyaz, kırmızı, yeşil, lacivert renklerdir.

Halı deseninin yüzey şeması çift mihraplı seccadedir. Özbağ halılarında kenar suyuna geçmeden önce, kısa kenarlar boyunca uzanan, enli veya dar olarak düzenlenen bir bölüm vardır. Halk arasında bu bölüme *ayak* adı verilmektedir. Üst ayak bölümünde; çevresi iki sıra siyah ve bir sıra cengâri renkli, 3 çizgiyle sarılmış, siyah zemin üzerine, aynı saptan çıkan, sağa ve sola bakan üsluplaştırılmış bir çift lale motifi ters simetrik tekrar ilkesiyle uygulanmıştır. Bu motif yörede daha önce yapılan çalışmalarda görülmemiş bir motiftir. Üst ayak bölümünde yer alan bu düzenleyim alt ayak ile aynıdır.

Halıda tek bir dar kenar suyu görülmektedir. Bu düzenleyim diğer halılarda enli kenar suyunu çevreleyen yardımcı bir unsur iken bu halıda temel unsur olarak kullanılmıştır. Dar kenar suyunda; çevresi iki sıra siyah ve bir sıra cengâri renkli, 3 çizgiyle sarılmış, kahverengi zemin üzerine, üsluplaştırılmış gonca gül motifleri, aralıklı tekrar ilkesiyle uygulanmıştır. Aynı daldan fışkıran ve zıt yönlerde bakan bir çift goncagül betisi kullanılmıştır. Goncagül motifi, tabla, çanak yaprak ve taç yapraklardan oluşmakta olup $\frac{1}{2}$ simetriktir. Çiçek tablası ve çanak yapraklar aynı renk, taç yapraklar her motif çiftinde farklı renklerde uygulanmıştır. Bu motife yörede *cüçükli su* denilmektedir. Yörede daha önce yapılan çalışmalarda görülmüş bir motiftir. Deniz (1984: 27) bu motifi *gelin ağlatan* adıyla tanıtmıştır.

Kenar suyunun çevrelediği orta alanda, köşelere mehrap, göbeğe ise top denilmektedir. Bu halıdaki mehrap düzenlemesi diğer örneklerden farklıdır. Yüzey şeması dikkate alındığında çift mihraplı seccade şeması uygulanmıştır ancak bu yüzey şeması Özbağ yastık halılarında uygulanan şemadır. Mehrap düzenleyemende, siyah zemin üzerine, halının uzun kenarı boyunca rumi, penç, yaprak, goncagül motifleri, dik üçgen biçiminde, görünmeyen bir vazoda duruyor gibi uygulanmıştır. Halk arasında bu düzenleyime *kara mehraplı halı* adı verilmektedir.

Halı zemininde basamak şeklinde yükselen çift mihrapta, mihrap kemeri boz, tetir ve siyah renklerden oluşan üç çizgiliyle sarılmıştır. Bu üç çizgi, mihrap ucunun kesişme noktasında küçük bir baklava dilimi oluşturmuştur. Mihrap kenarı, siyah ve boz zencerek motifleriyle süslenmiştir.

Bu halının Türkocağı göbek düzenleyimi; tetir zemin üzerine yerleştirilmiş, salbekli şemse formundadır. İçten dışa doğru betimleyecek olursak; tek sıra pembe renkli çizgiyle sarılı, kenarları kıvrımlı, tetir bir dairenin merkezinde, tek sıra siyah renkli çizgiyle sarılı, beyaz taç yaprakları, mavi renkli tepeciği olan, iri bir penç motifi vardır. Bu tetir dairenin çevresi, mavi zeminli, kıvrımlı kenarlı bir çember içerisinde, tek sıra siyah renk çizgiyle sarılı, kırmızı renkli küçük mine çiçeklerinden yapılmış bir taç ile kuşatılmıştır.

Bu alanı takip eden kısım çember ve daire formlarından sıyrılarak şemse formuna doğru evrilen, halının uzunluğu boyunca bir açılım sergiler. İşte temel göbek motifi tetir renkli zemine sahip olan bu alandır. Zeminde hatayi, penç, yaprak, dal ve gonca güllerden oluşan çelenk formundaki bir düzenleyim egemendir. Şemsenin dış kenarı, siyah beyaz zencerek görünümünde bir çerçeve ile kuşatılmıştır. Şemse biçimi, halının merkezinden enine doğru yayılmış ve yuvarlak hatlar köşeli bir biçime dönüşmüştür. Göbeğin alt ve üst ucunda *Türkocağı tuğu* denilen, boz zeminli iri hatayi motiflerinden oluşan salbekler yer almaktadır.

Dördüncü örnek Özbağ Saraylar mahallesinde bulunan sedir halısıdır. Tek toplu Türkocağı adı verilen halı 1963 yılında model haliya bakılarak dokunmuştur. Kullanılmış ve yıpranmış bir örnektir. Halının boyutları 142x236 cm, alanı 3,35 m²'dir. Halının ağırlığı 7,780 kg olup m² ağırlığı 2,32 kg'dır. Türk düğümüyle dokunmuş olan halının 10 cm en ve boydaki düğüm sayısı 40x40'dır. Halıda çiti örgü yoktur, hav boyu 0,9 cm, etlik uzunluğu 1 cm'dir. Etlik yeşil renkli yün ilme ipliyle sarma etlik tekniğiyle örülmüştür. Kilim örgü eni üst uçta 3,5 cm ve alt uçta 2,5 cm'dir. Saçak durumu, alt uçta sağlam ve bükülü 5 cm ve üst uçta, kesik ve açık 4 cm'dir. Halının çözgü ipi pamuk, atkı ipi kırmızıya boyalı pamuk ve ilme ipi yündür (Şekil 4).

Şekil 4. Saraylar mahallesinde dokunmuş Türkocağı toplu sedir halısı: a: Genel görünümü, b: Desen çizimi, c: Yüzey şeması (GSF.A3.17.001 Nolu Proje Arşivi)

Halının renklerine bakıldığında zemin rengi kırmızı olup 17 farkı renk kullanıldığı belirlenmiştir. Bunlar, açık yeşil, kırmızı, boz, kahverengi, sütlü kahve (dokuyucunun deyimiyle kambaklı rengi), siyah, pembe, mavi, açık boz, koyu boz, beyaz, tetir, yeşil, bordo, somon (boya rengi), sarı ve cengâri (dokuyucunun deyimiyle hava rengi) renklerdir.

Halı deseninin yüzey şeması köşe göbeklidir. Ayak bölümünde yar alan motifler alt ve üst ayakta aynıdır. Ancak ayak bölümünü çevreleyen siyah ve somon renkli çizgisel sedef, üst uçtaki ayakta varken, alt uçtaki ayakta yoktur. Alt uçtaki ayacın çevresi tek sıra siyah çizgiyle sarılmıştır. Ayak bölümünde, bordo zemin üzerine, yüz yüze bakan bir çift hançer yaprağın arasında üsluplaştırılmış penç ve hatayi motifleri, aralıklı tekrar ilkesiyle uygulanmıştır. Bu ayak deseni yörede daha önce yapılan çalışmalarda görülmemiştir.

Halıda artarda üç kenar suyu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi halıyı dört taraftan kuşatan dış dar kenar suyudur. Dış dar kenar suyunda; çevresi tek sıra siyah bir çizgiyle sarılmış, koyu boz rengi zemin üzerine, üsluplaştırılmış penç ve yaprak motifleri, düzenli tekrar ilkesiyle uygulanmıştır. Bu motife yörede *tavuk turnağı suyu* denilmektedir. Yörede daha önce yapılan çalışmalarda görülmemiş bir motiftir. İkincisi, desenin temel, enli bir kenar suyudur. Bu enli kenar suyunda; çevresi tek sıra siyah, tek sıra kırmızı ve tek sıra siyah olmak üzere üç çizgiyle sarılmış, boz renkli zemin üzerine, üsluplaştırılmış yaprak, penç, lale ve karanfil motifleri, basit düzenli tekrar ilkesiyle uygulanmıştır. Yörede bu kenar suyuna *gavur suyu* adı verildiği öğrenilmiştir. Söz konusu motif düzenlemesi yörede daha önce yapılan çalışmalarda görülmüş bir düzenlemedir. Vahapoğlu, (2014: 65, 67) ve Deniz (2000: 35), aynı motif düzenlemesine Lâdik gülü adı verildiğini belirtmiştir. Üçüncüsü, iç dar kenar suyudur ve dış dar kenar suyu ile aynıdır.

Kenar suyunun çevrelediği orta alanda, köşelere bu halıda da mehrap, denilmektedir. Bir göbek motifinin $\frac{1}{4}$ 'i halının dört köşesine mehrap olarak yerleştirilmiştir. Mehrap topun kendi zemini üzerine yerleştirilmiş ayrıca renklendirilmemiştir. Mehrap içi, hatayi, yaprak, goncagül, penç motiflerinin beraberce kullanıldığı bir düzenleyime sahiptir. Mehrabın kenarı tek sıra somon, tek sıra siyah tek sıra kırmızı çizgili, gülün dikenini biçiminde bir kuşakla çevrelenmiştir. Mehrabın bitiş noktasına oldukça iri bir yarım hatayi motifi ilıştırılmıştır.

Bu halının Türkocağı göbek düzenleyimi; boz zemin üzerine yerleştirilmiş, salbekli şemse formundadır. İçten dışa doğru betimleyecek olursak; tek sıra sarı renkli çizgiyle sarılı, kenarları kıvrımlı, açık yeşil bir dairenin merkezinde, tek sıra siyah renkli çizgiyle sarılı, somon, kırmızı ve beyaz taç yaprakları, mavi renkli tepeciği olan, iri bir penç motifli vardır. Bu açık yeşil daire, tek sıra tetir çizgiyle sarılı, bordo zeminli, kıvrımlı kenarlı bir çember içerisindedir. Tek sıra açık mavi renk çizgiyle sarılı, pembe renkli küçük mine çiçeklerinden yapılmış bir taç ile kuşatılmıştır. Tacın dış kenarını, ritmik aralıklarla yerleştirilmiş, üç yapraklı küçük beyaz çiçekler süslemektedir.

Bu alanı takip eden kısım çember ve daire formlarından sıyrılarak şemse formuna doğru evrilen, halının uzunluğu boyunca bir açılım sergiler. İşte temel göbek motifli boz renkli zemine sahip olan bu alandır. Boz renkli zeminde hatayi, penç, yaprak, dal ve gonca güllerden oluşan çelenk formundaki bir düzenleyim

egemendir. Şemsenin dış kenarı, siyah beyaz zencerek görünümünde bir çerçeve ile kuşatılmıştır. Şemse biçimi, halının merkezinden enine doğru yayılmış yuvarlak hattı korumuştur. Çerçevenin kendi renklerinden, sağ ve sol yanında küçük bir zambak motifi bulunur. Göbeğin alt ve üst ucunda *tuğ* denilen, açık boz zeminli iri hatayı motiflerinden oluşan salbekler yer almaktadır. Yörede bu tuğa *Türkocağı tuğu* adı verilmektedir.

Beşinci örnek Özbağ Saraylar mahallesinde bulunan sedir halısıdır. Tek toplu Türkocağı adı verilen halı 1963 yılında model halıya bakılarak dokunmuştur. Kullanılmış ve az yıpranmış bir örnektir. Halının boyutları 143,5x243 cm, alanı 3,48 m²'dir. Halının ağırlığı 8,98 kg olup m² ağırlığı 2,5 kg'dır. Türk düğümüyle dokunmuş olan halının 10 cm en ve boydaki düğüm sayısı 40x40'dır. Halıda çiti örgü yoktur, hav boyu 1,2 cm, etlik uzunluğu 1 cm'dir. Etlik yeşil renkli yün ilme ipliyle sarma etlik tekniğiyle örülmüştür. Kilim örgü eni üst uçta 3,8 cm ve alt uçta 3 cm'dir. Saçak durumu, Alt uçta ve üst uçta örülü olup alt uçta 12,5 cm ve üst uçta, 16 cm'dir. Halının çözgü ipi pamuk, atkı ipi kırmızıya boyalı pamuk ve ilme ipi yündür (Şekil 5).

Şekil 5. Saraylar mahallesinde dokunmuş sedir halısı: a: Genel görünümü, b: Desen çizimi, c: Yüzey şeması (GSF.A3.17.001 Nolu Proje Arşivi)

Halının renklerine bakıldığında zemin rengi kırmızı olup 19 farkı renk kullanıldığı belirlenmiştir. Bunlar, zemin rengi açık mavi, açık yeşil, kırmızı, boz, kahverengi, tetir, sütlü kahve (kambaklı rengi), siyah, pembe, açık pembe, mavi, boz, somon, beyaz, tetir, yeşil, bordo, sarı, lacivert renklerdir.

Halının yüzey şeması köşe göbeklidir. Halıda artarda üç kenar suyu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi halıyı dört taraftan kuşatan dış dar kenar suyudur. Dış dar kenar suyunda; çevresi tek sıra siyah bir çizgiyle sarılmış, kırmızı zemin üzerine, üsluplaştırılmış yaprak ve hatayı motifleri, aralıklı tekrar ilkesiyle uygulanmıştır. Bu motif yörede daha önce yapılan çalışmalarda görülmemiş bir motiftir. İkincisi, desenin temel, enli bir kenar suyudur. Bu enli kenar suyunda; çevresi yine tek sıra siyah bir çizgiyle sarılmış, sarı renkli zemin üzerine, üsluplaştırılmış yaprak, Goncagül, lale ve karanfil motifleri, basit düzenli tekrar ilkesiyle uygulanmıştır. Yörede bu kenar suyuna *gavur suyu* adı verildiği öğrenilmiştir. Söz konusu motif düzenlemesi yörede daha önce yapılan çalışmalarda görülmüş bir düzenlemedir. Vahapoğlu, (2014: 65, 67) ve Deniz (2000: 35), aynı motif düzenlemesine Lâdik gülü adı verildiğini belirtmiştir. Üçüncüsü, motif ve renk özellikleri açısından birinci dar kenar suyunun aynısı olup temel, enli kenar suyunu içten kuşatmaktadır.

Kenar suyunun bittiği noktada, halının kısa kenarlarına koşut olarak sandık adı verilen bölümler yer almaktadır. Alt ve üstte yer alan iki sandık bölümü de aynı motiflerle düzenlenmiştir. Sandık bölümünün çevresi beyaz renkli su yolu sedef ile süslenmiştir. Düzenleyim içerisinde; bordo renkli zemin üzerine, hatayı, penç, goncagül ve yaprak motiflerinden oluşan bir demet, dalgalı tekrar ilkesiyle sıralanmıştır. Alttaki sandık bölümü de üsttekinin aynısıdır. Bu sandık düzenlemesi yörede daha önce yapılan çalışmalarda görülmemiş bir düzenlemedir.

Bir göbek motifinin $\frac{1}{4}$ 'i halının dört köşesine mehrap olarak yerleştirilmiştir. Mehrap içi, hatayi, yaprak, goncagül, penç motiflerinin beraberce kullanıldığı bir düzenleyime sahiptir. Mehrabın kenarı iki sıra sarı ve tek sıra siyah renkli üç çizgiyle sarılıdır. Mehrabın bitiş noktasına, iri, yarım bir hatayi motifi ve aynı sap üzerinde üç hançer yaprak iliştilmiştir.

Bu halının göbek düzenleyimi diğer tek toplulardan farklı olarak, düz bir zemin yerine, desenli bir zemin üzerine uygulanmıştır. Yine diğer Özbağ halılarından farklı olarak kırmızı yerine açık mavi renk zemin rengi olarak kullanılmıştır.

Göbek, açık mavi zemin üzerine yerleştirilmiş, salbekli şemse formundadır. İçten dışa doğru betimleyecek olursak; tek sıra sarı renkli çizgiyle sarılı, kenarları kıvrımlı, açık mavi bir dairenin merkezinde, tek sıra siyah renkli çizgiyle sarılı, kırmızı, yeşil ve beyaz taç yaprakları, koyu mavi renkli tepeciği olan, iri bir penç motifi vardır. Bu açık mavi dairenin çevresi, bordo zeminli, kıvrımlı kenarlı bir çember içerisinde, tek sıra turuncu renk çizgiyle sarılı, kırmızı renkli küçük mine çiçeklerinden yapılmış bir taç ile kuşatılmıştır. Tacın dış kenarını, ritmik aralıklarla yerleştirilmiş, tek sıra siyah çizgiyle sarılı, üç yapraklı küçük beyaz çiçekler süslemektedir.

Bu alanı takip eden kısım çember ve daire formlarından sıyrılarak şemse formuna doğru evrilen, halının uzunluğu boyunca bir açılım sergiler. İşte temel göbek motifi somon renkli zemine sahip olan bu alandır. Somon renkli zeminde karşılıklı iki iri hatayi, küçük diğer hatayiler, penç, yaprak, dal ve gonca güllerden oluşan çelenk formundaki bir düzenleyim egemendir. Şemsenin dış kenarı, siyah bordo zencerek görünümünde bir çerçeve ile kuşatılmıştır. Şemse biçimi, halının merkezinden enine doğru yayılmış oval hattı korumuştur. Çerçevenin kendi renklerinden, sağ ve sol yanında küçük bir zambak motifi bulunur Göbeğin alt ve üst ucunda *tuğ* denilen, beyaz zeminli iri hatayi motiflerinden oluşan salbekler yer almaktadır. Yörede bu tuğa da *Türkocağı tuğu* adı verilmektedir. Tuğun ortasından dışarı doğru fişkirarak halının zeminine dağılan ve zemin desenini oluşturan çiçekli dallar bulunur. Halıyı dört bir taraftan kuşatan dal üzerinde hatayi, penç, yaprak, hançer yaprak, goncagül motifleri sıralanır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Özbağ halılarının teknik özellikleri incelendiğinde yöreye özgü olan hususlar dikkat, çekmiştir. Bunlardan birincisi Özbağ halılarının çiti örgüsüz dokunuyor olmalarıdır. Dokuyuculara bunun nedeni sorulduğunda kilim örgü uzun dokunduğu için çiti örgüye gerek kalmadığı öğrenilmiştir. İkinci husus etlik örgünün yeşil renkli yün ilme ipiyle sarma etlik tekniğiyle örülmesidir. İncelenen halıların tamamında aynı ton yeşil ilmelik iplik kullanıldığı gözlenmiştir. Üçüncüsü, halının çözgü ipi pamuk, atkı ipi kırmızıya boyalı pamuk ve ilme ipi yündür. Pamuk atkı ipliklerinin, bazen de çözgü ipliklerinin kırmızıya boyanarak kullanılması yöreye özgü bir uygulamadır. Dördüncüsü, kırmızı zemin rengi kullanımı Özbağ halılarının ayırt edici özelliğidir. Ancak yakın tarihli halılarda açık mavi ve tetir rengi zemin dokunduğu gözlenmiştir. Beşincisi Özbağ halıları iki sıra atkı atılarak dokunmaktadır. Birinci sıraya düz atkı, ikinci sıraya bol atkı adı verilmektedir. Altıncısı; Türkocağı halı desenleri bitkisel motiflidir. Başlıca motifler klasik Türk tezyini sanatlarında kullanılan hatayi, penç, goncagül, çiçek, yaprak, hançer yaprak gibi motiflerdir. İlk kez desen tasarımları Türk Ocaklarının açtığı kurslarda yapıldığından Türk desenlerinde yaygın olan desen şemaları olan köşe göbekli, salbekli şemse biçimi ve çift mihraplı şemalar uygulanmıştır. Halılarda göze çarpan bir diğer özellik desenlerde çok fazla rengin kullanılmış olmasıdır. Neredeyse her bitkisel motif için ayrı bir renk kullanılmıştır.

Bu maddi kültür değerinin tamamen yok olmaması için önlemler alınmalıdır. Turizmle birlikte koşut yürütülmesi gereken bir alan hediyeelik eşya sanayiidir. Ülkemizde hediyeelik eşya sanayiinin birincil kaynak sağlayıcısı geleneksel el sanatlarımız, bunlar içerisinde de halıcılık ve kilimciliktir. Halıcılık ve kilimcilik iki farklı sektöre hitap edecek şekilde yapılandırılabilir. Birincisi tekstil yer döşemeleri sektörü, ikincisi hediyeelik ve turistik eşya sektörüdür.

Turistik ve hediyeelik eşya olan bir halı veya kilim şu amaçlarla alınır:

- ✓ Ev içinde dekor amaçlı,
- ✓ Tanıdıklara hediye amaçlı
- ✓ Geziden bir anı olarak saklamak amaçlı,
- ✓ Koleksiyon amaçlı,
- ✓ Gidilen yerin kültürünü temsil edecek bir hediye almak amaçlı.

Bu amaçlara hitap edecek tarzda dokuma üretimi yapılmalıdır. Yeni tasarımlar amaca yönelik yapılmalıdır. Özbağ halılarında gözlenen sedir halısı, duvar halısı geleneksel kullanım alanlarıdır. Günümüz yaşam biçimlerine uygun yeni kullanım alanlarına yönelik tasarımlar geliştirilmelidir.

Doğal olana yönelme, insanlığın özüne dönüş akımları, küreselleşmenin getirdiği kültürel erozyonu gidermeye yönelik çabalar. Batı kültüründe el dokumacılığıyla yapılan halı, kilim ve diğer düz dokumalar ile kamçılı tezgâh dokumaları yine aranır ve yapılmaya başlanır olmuştur. Bu el sanatlarına yönelik sayısız kurslar açılmakta, internet üzerinden eğitimler verilmektedir. Eğitimlerin içeriğinde kirmanla iplik eğirmeden, bitkisel boyalarla iplik boyamaya, kilim dokumadan tülü dokumaya kadar her türlü dokuma aşaması yer almaktadır. Bu dokuma kursları “weaving is a post apocalyptic life skill” gibi sloganlarla kursiyer çekmeye, dokuma işini cazip hale getirmeye çalışmaktadırlar. Pinterest gibi sosyal medya paylaşım sitelerinde el dokumacılığına yönelik sayısız öneri ve blog tanıtımı yer almaktadır. Instagram gibi sosyal medya paylaşım sitelerinde, tapestry, weaving, loom, weaving art, fiber art, woven art gibi isimlerle faaliyet gösteren birçok dokuma sayfasında aktif dokuma etkinlikleri izlenebilir. Sözü geçen siteler takip edildiğinde dokuma araçlarının güncellenip endüstriyel tasarım süzgecinden geçirilerek yeniden üretildiği görülmektedir. Yeni tasarımla üretilen tezgâh, mekik, kirkit, hatta iplikler ile dokuma işinin eğlenceli bir hobi algısıyla öğretildiği anlaşılmaktadır. Batı kültürü ata sanatımız olan dokumacılığı biz bıraktıktan sonra sahiplenmiştir ve sürdürülebilir, her yaşta her cinsten insana yönelik yayılmacı bir anlayışla yürütmektedir. Bizim tükettiğimiz değerlerimize batı sahip çıkmakta ve hatta geliştirmekte, yaymakta ve yeniden bize pazarlamaktadır. Bu girişimler ve uygulamalar örnek alınmalıdır. Günümüzde üniversite düzeyinde her türlü dokumacılık eğitimini veren bölümler vardır. Ancak son yıllarda bu bölümlere olan ilginin azaldığı da gözlenmektedir. Devlet politikası halinde dokumacılık yeniden her yaşta insanımıza sevdirmelidir.

KAYNAKÇA

Anonim. (1959). Kırşehir Vilayetinde Halıcılık-Kilimcilik Yapağı ve Tiftik Üretimi, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Yayını, Birlik Matbaası, Ankara.

Dirik, K. (1938). Türk Halıcılığı ve Cihan Halı Tipleri Panoraması. Alaeddin Kırıl Basımevi, İstanbul.

Deniz, B. (1984). “Kırşehir Halıları”. Arkeoloji ve Sanat Tarihi Dergisi. E.Ü Edebiyat Fakültesi Yayını. Cilt III, s.25-81.

Deniz, B. (1985). “Türk Halı Sanatı I, Geçmişten Günümüze Halıcılık”. Bilim Birlik Başarı, Sayı:40, Yıl: 10, s.18-22.

Deniz, B. (2000). Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları. Ankara.

Vahaboğlu, P. (2014). Kırşehir İli El Dokuması Halılarındaki Teknik, Desen ve Kompozisyon Özelliklerinin İncelenmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü El Sanatları Eğitimi AB Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Yurdakul, R. (1962). Hayatımın Romanı ve Harp Hatıralarım. Nur Matbaası, Kırşehir.

<http://www.ozbag.bel.tr/ozbag/Er>. Tar.13.06.2019

KAYNAK KİŞİLER

Ayşe Memiş, Eski dokumacı, Özbağ

Habibe Taş, Eski dokumacı, Özbağ

Kezban Dernek, Eski dokumacı, Özbağ

Mukadder Memiş, Eski dokumacı, Özbağ

Yaşar Ay, Eski dokumacı, Özbağ

Zekiye Ay, Eski dokumacı, Özbağ

NOTLAR: Bu çalışmaya katılan kaynak kişilerin isim ve diğer bilgileri, kendilerinden izin alınarak makalede dâhil edilmiştir.